

Nr 103

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av den medicinska utbildningsorganisationen m. m.

(2:a avd.)

Kungl. Maj:t har i propositionen nr 91, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 1 mars 1957, föreslagit riksdagen — såvitt här är i fråga — att till Vissa kostnader för läkarutbildningen för budgetåret 1957/58 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 148 000 kronor.

Av statsrådsprotokollet inhämtas i huvudsak följande.

Inledning

Jämlikt bemyndigande av Kungl. Maj:t den 31 mars 1955 tillkallade chefen för ecklesiastikdepartementet särskilda sakkunniga för att verkställa utredning och avgiva förslag rörande utökning av antalet propedeutiska och kliniska utbildningsplatser för medicinare.

De sakkunniga antogo benämningen *1955 års läkarutbildningsutredning*.

I direktiven för de sakkunniga anförde chefen för ecklesiastikdepartementet bland annat följande.

De sakkunniga bör i första hand utreda och avgiva förslag till åtgärder för att bereda ytterligare ett 60-tal medicine studerande — utöver vad som tidigare planerats — tillgång till utbildning under det propedeutiska året. Med hänsyn till att undervisning i farmakologi äger rum under sagda år och då farmakologiska institutioner endast finnes i Uppsala, Stockholm, Göteborg och Lund, torde det bli erforderligt att tillgodose behovet av ytterligare propedeutplatser genom ökning av kapaciteten vid nuvarande medicinska lärosäten.

Vad beträffar den kliniska utbildningen bör de sakkunniga utreda, hur det ökade behovet av kliniska utbildningsplatser lämpligen bör tillgodoses. Frågan om inrättande av en för den kliniska utbildningen avsedd, till Norrland förlagd medicinsk läroanstalt, bör därvid komma under närmare bedömande.

Vid bifall till vad jag tidigare förordat skall 408 studerande påbörja sina medicinska studier läsåret 1955/56. En utbildning av denna omfattning har föreslagits i syfte att så snart som möjligt råda bot på den nu aktuella läkarbristen. De sakkunniga kan självfallet icke undgå att även komma in på frågan om det framtida läkarbehovet och den på längre sikt erforderliga

utexaminationen av läkare. Resultatet av de undersökningar rörande behovet av arbetskraft för olika grenar av den offentliga verksamheten under det närmaste årtiondet som inom en snar framtid torde komma att framläggas av 1949 års arbetskraftsutredning torde härvid bli av betydelse för de sakkunnigas bedömning.

I ett den 29 augusti 1956 dagtecknat betänkande (SOU 1956: 54) ha de sakkunniga framlagt utredning och förslag rörande utökning av antalet kliniska utbildningsplatser för blivande läkare.

Läkarutbildningsutredningen har i sitt betänkande framlagt två alternativ för tillgodoseende av det ökade behov av utbildningsplatser, som föranledes av den år 1955 beslutade ökningen av intagningen. Enligt det ena alternativet, benämnt »Befintliga lärosäten», skall de erforderliga nya propedeutiska och kliniska utbildningsplatserna anordnas vid de nuvarande medicinska läroanstalterna. Enligt det andra alternativet, benämnt »Norrland», skall de erforderliga nya propedeutiska utbildningsplatserna anordnas vid nuvarande medicinska utbildningsanstalter, medan av de erforderliga nya kliniska utbildningsplatserna 25 skall anordnas vid medicinska fakulteten i Göteborg och 40 vid en enbart klinisk utbildningsanstalt i Norrland. Utredningens majoritet förordar alternativet »Befintliga lärosäten», medan ledamoten av utredningen, fältläkaren P. G. Lundgren ansluter sig till alternativet »Norrland», dock med den modifikation att läroanstalten därstädes föreslås skola efter en kortare övergångsperiod omfatta även propedeutisk undervisning.

I remissyttrandena har framförts starkt divergerande uppfattningar beträffande de olika huvudförslag, som framlagts i betänkandet.

Beredningen inom ecklesiastikdepartementet av frågan hur det erforderliga antalet nya propedeutiska och kliniska utbildningsplatser bör definitivt anordnas har på grund av frågans i vissa avseenden komplicerade natur icke hunnit helt slutföras. Erforderliga anordningar för den propedeutiska undervisningen under läsåret 1957/58 av det ökade antal studerande, som påbörjat sina studier hösten 1955, måste emellertid vidtagas. Förslag till dylika anordningar anser departementschefen därför nu böra föreläggas riksdagen.

Ökning av antalet propedeutiska och kliniska utbildningsplatser

Läkarutbildningsutredningen

Framtida läkartillgång och läkarbehov

Utredningen har — under erinran om att 1949 års arbetskraftsutredning beräknat läkarantalet fram till år 1970 — med utgångspunkt i det beslutade intaget vid de medicinska utbildningsanstalterna av 408 medicine studerande per år låtit statistisk expertis beräkna antalet läkare fram till år 1990.

Enligt dessa beräkningar skulle antalet läkare under 65 år med ett oförändrat intag år 1970 uppgå till 8 390, år 1980 till 10 230 och år 1990 till 11 685. I fortsättningen skulle ökningen av läkarkåren så småningom avstanna och läkarkåren bli konstant. Enligt av Sveriges läkarförbund gjorda beräkningar skulle detta läge uppnås strax efter år 2 000, då antalet läkare, 67 år och yngre, skulle vara cirka 14 000.

Utredningen har konstaterat, att ett stort antal faktorer av mycket varierande karaktär samverkar till det aktuella sjukvårdsbehovet och läkarbehovet. Dessa behov kan med viss sannolikhet beräknas under den närmaste framtiden, men situationen i en tidsperiod längre avlägsen än 10 à 15 år framåt i tiden är svårbedömd. Då det enligt utredningens mening är synnerligen vanskligt att göra mera exakta prognoser för läkarbehovet efter 1970, har utredningen ansett sig böra ta 1949 års arbetskraftsutrednings prognos för 1965 som utgångspunkt för den fortsatta diskussionen, innefattande ett läkarbehov av cirka 8 500 läkare. Enligt läkarutbildningsutredningens mening har intet framkommit i diskussionen kring läkarbehovet vilket skulle utvisa, att vårt land icke behöver höja sitt läkarantal till 8 500 yrkesverksamma läkare. Då ett behov av detta antal läkare torde föreligga senast 1970, måste man inrikta sig på att vid tidpunkten i fråga uppnå detta läkarantal. Under sådana förhållanden kan det icke ifrågakomma, att man nu skulle minska intagningen till de medicinska utbildningsanstalterna under det antal som för närvarande tas emot, d. v. s. 408 per år. Man måste också förutsätta, att denna intagning utan minskning fortsätter till inemot år 1965.

Huruvida en ändring av intagningen bör ske 1965 är enligt läkarutbildningsutredningen för tidigt att yttra sig om, då en rättvisande prognos för läkarbehovet under 1970-talet nu ej kan utformas. En sådan prognos bör emellertid utarbetas under åren närmast före 1965. Denna prognos kan utgöra förutsättningen för statsmakternas beslut senast 1965 rörande storleken av intagningen av elever vid de medicinska läroanstalterna för tiden därefter.

Förutsättningar för en utökning av antalet utbildningsplatser vid befintliga lärosäten

Enligt statsmakternas beslut skall fr. o. m. läsåret 1955/56 det årliga intaget av medicine studerande vid de olika lärosätena utgöra i Uppsala 90, i Lund 110, i Stockholm 138 och i Göteborg 70. Enligt vad erfarenheterna visat sker regelmässigt under studietiden fram till medicine kandidatexamen en viss avgång. Läkarutbildningsutredningen har räknat med 5 procent av årsintaget. Om den fortsatta utbildningen förutsattes ske, där intag-

ningen ägt rum, skulle enligt utredningens beräkningar behovet av utbildningsplatser under det propedeutiska året och den fortsatta kliniska utbildningen bli i Uppsala 86, i Lund 105, i Stockholm 132 och i Göteborg 67 eller tillhopa 390 platser.

Då undervisning i bakteriologi, patologi och farmakologi äger rum under det propedeutiska året och institutioner för samtliga dessa ämnen endast finns i Uppsala, Lund, Stockholm och Göteborg har — anför utredningen — propedeutplatserna i enlighet med direktiven ansetts böra beredas vid de nuvarande medicinska lärosätena.

Utredningen har funnit det möjligt att under det propedeutiska året bereda utbildningsplatser vid samtliga lärosäten åt det antal studerande, som svarar mot årsintaget vid respektive lärosäten. Att under den fortsatta kliniska utbildningen meddela undervisning åt ett motsvarande antal studerande har enligt utredningens åsikt däremot visat sig bereda större svårigheter. Utredningen har sålunda med hänsyn till patientmaterialet i Uppsala ansett att undervisning där lämpligen bör meddelas åt högst 80 studerande. I Lund—Malmö har utredningen funnit högst 90 studerande kunna beredas plats utan ett ökat utnyttjande av Malmö stads sjukhus. Eftersom undervisning i vissa ämnen ingår såväl i propedeutundervisningen som i den fortsatta kliniska utbildningen, bör man vid valet av alternativ för fördelningen av eleverna mellan de befintliga lärosätena undvika ett byte av lärosäte efter propedeutiska året. Utredningen anser därför, att man icke bör räkna med fler än 80 studerande i Uppsala och 90 studerande i Lund—Malmö vare sig under det propedeutiska året eller under den efterföljande kliniska utbildningstiden. I Göteborg är de nya klinikerna vid Sahlgrenska sjukhuset planerade för 100 studerande och utredningen har jämväl funnit det möjligt att i avvaktan på slutförandet av pågående nybyggnadsarbeten där åstadkomma en godtagbar anordning i syfte att fr. o. m. höstterminen 1957 tillskapa samma antal propedeutplatser. Då de årliga kostnaderna för en ökning av antalet utbildningsplatser under medicine licentiatstudierna i Stockholm från redan beslutade 120 till 132 skulle bli betydande och relativt sett större än vid övriga lärosäten samt då en sådan ökning icke skulle onödiggöra en ökning vid något av de övriga lärosätena utan endast medföra en med ett tiotal studerande reducerad sådan, har utredningen stannat för att räkna med oförändrat antal utbildningsplatser i Stockholm.

Därest utökningen av antalet utbildningsplatser under det propedeutiska året och den fortsatta kliniska utbildningen till 390 i sin helhet anses böra komma till stånd vid befintliga lärosäten, bör densamma således enligt utredningens mening åstadkommas genom en ökning av antalet utbildningsplatser till i Uppsala 80, i Lund 90 och i Göteborg 100 medan antalet utbildningsplatser i Stockholm bibehålles vid 120.

Förutsättningar för anordnande av en klinisk utbildningsanstalt i Norrland

Utredningen anser att Sundsvall och Umeå uppfyller förutsättningarna för förläggande därstädes av en klinisk utbildningsanstalt, men anser att därutöver jämväl Boden numera synes kunna komma i fråga.

Utredningen erinrar om att behovet av ytterligare utbildningsplatser under det propedeutiska året, såsom i utredningens direktiv framhållits, måste tillgodoses genom ökning av kapaciteten vid befintliga medicinska lärosäten med hänsyn till att undervisningen i farmakologi äger rum under sagda år och då farmakologiska institutioner endast finns i Uppsala, Lund, Stockholm och Göteborg. Ej heller de kliniskt-bakteriologiska och patologiska laboratorier, som finns vid vissa av de undersökta lasaretten, kan enligt utredningens mening anses tillräckliga för undervisning i ämnena bakteriologi och patologi. Nybyggnader av en helt annan storleksordning skulle därför enligt utredningens uppfattning bli erforderliga, därest den till det propedeutiska året hänförliga undervisningen skulle förläggas till något av Norrlandssjukhusen. Anordnandet av en propedeutisk undervisning i Norrland skulle således praktiskt taget erfordra tillkomsten av tre nya teoretiska institutioner med tillhörande utrustning och personal. En jämförelse med Stockholm och Göteborg, de orter på vilka dylika institutioner senast uppförts eller är under uppförande, framhåller utredningen, utvisar att kostnaden för de nämnda institutionerna jämte deras utrustning torde ligga vid cirka 20 miljoner kronor. De årliga kostnaderna för avlöning åt erforderlig personal kan enligt utredningens beräkningar uppskattas till ca 600 000 kronor. Planering och färdigställande av institutionerna ifråga skulle vidare ta avsevärd tid eller 5—10 år. Både ur tidssynpunkt och med hänsyn till de ekonomiska aspekterna har utredningen därför helt avstått från att planlägga en propedeutisk undervisning i Norrland och utgått ifrån att en eventuell klinisk utbildning i Norrland skulle omfatta den del av medicine licentiatstudierna, som infaller efter propedeutiska året eller fr. o. m. medicinkirurgiåret (fjärde studieåret).

Med hänsyn till klinikernas storlek och tillgången till patientmaterial har utredningen ansett det realistiskt att räkna med att studerande intas till medicinkursen två gånger årligen med 20 deltagare per kurs. Då behovet av utbildningsplatser under ifrågavarande utbildningsskede beräknats till 390 och antalet platser vid befintliga lärosäten enligt propositionen 1954: 212 beräknats till i Uppsala 60, i Lund—Malmö 70, i Stockholm 120 och i Göteborg 75 eller tillhoppa 325, måste även med ett intag av 40 studerande vid en klinisk utbildningsanstalt i Norrland ytterligare 25 platser tillkomma vid befintliga lärosäten. Då utredningen funnit möjligheter föreligga att bereda undervisning åt ytterligare 25 studerande i Göteborg, anser utredningen, att denna möjlighet bör anlitas därest en klinisk utbildningsanstalt i Norrland kommer till stånd.

Läkarutbildningsutredningens ställningstagande och förslag

Efter att ha framlagt detaljerad redogörelse för förutsättningar och kostnader för dels alternativet att vid befintliga lärosäten utbilda ett ökat antal medicine studerande under det propedeutiska året och den efterföljande kliniska utbildningen, alternativ »Befintliga lärosäten», dels för alternativet att möjliggöra sådan undervisning genom förläggning av en utbildningsanstalt till Norrland, alternativ »Norrland», har utredningen gjort jämförelser ur olika synpunkter mellan de båda alternativen.

Ur *sjukvårdssynpunkt* finner utredningen alternativen vara jämställda. Befolkningsunderlaget i omedelbar omgivning av utbildningsorten finner utredningen tillräckligt vid de tre undersökta orterna.

För *utbildningens kvalitet* vid alternativ »Norrland» uttalar emellertid utredningen farhågor. Den omständigheten att enligt detta alternativ ett propedeutiskt år icke anordnas skulle enligt utredningens mening utgöra en kännbar brist i utbildningen. Beträffande den kliniska utbildningen uttalar utredningen farhågor för dess kvalitet även i andra avseenden. Då det icke synes vara möjligt att redan från början tillförsäkra den kliniska utbildningsanstalten i Norrland en uppsättning av akademiska lärare, vilka utvalts i fri konkurrens, kommer under en övergångstid flera av ämnena att företrädas av lärare, som icke uppnår den vid övriga lärosäten fordrade akademiska kompetensen.

Ur *den medicinska forskningens* synpunkt har alternativet »Norrland» enligt utredningens mening sin svagaste sida. Avsaknaden icke blott av teoretiska medicinska institutioner utan även av övriga naturvetenskapliga institutioner utgör ur forskningssynpunkt en belastning, vars betydelse icke kan övervärderas. Den minskade möjligheten till medicinsk forskning kommer även att återverka på rekryteringen av de akademiska lärarna.

Ur de *studerandes* synpunkt erbjuder alternativet »Norrland» problem genom den tvångsvisa överflyttningen mitt under studietiden.

Ur *ekonomisk* synpunkt slutligen ställer sig alternativ »Norrland» både vad angår årliga kostnader och vad angår engångskostnader väsentligt dyrare än alternativ »Befintliga lärosäten». Den årliga kostnadsökningen för en klinisk utbildning vid befintliga lärosäten skulle belöpa sig till ca 2 miljoner kronor, medan den årliga kostnadsökningen för en klinisk utbildning även förlagd till Norrland skulle belöpa sig till ca 3,8 miljoner kronor. Engångskostnaderna beräknas för alternativ »Befintliga lärosäten» uppgå till ca 460 000 kronor, medan engångskostnaderna för alternativ »Norrland» kan uppskattas till mellan 1,8 miljoner kronor och 3,8 miljoner kronor. Utredningen framhåller vidare, att klinisk utbildning vid ett Norrlandssjukhus med stor sannolikhet kommer att föra med sig en utbyggnad vid detta sjukhus även av det propedeutiska årets undervisning till betydande kostnader samt att sannolikheten talar för att därefter anspråk även

kommer att resas på en utbyggnad av undervisningsanstalten till ett fullständigt medicinskt lärosäte. Engångskostnaderna för ett propedeutiskt år kan enligt utredningens mening uppskattas till cirka 20 miljoner kronor och en utbyggnad av de två första utbildningsårens institutioner betyder en ytterligare engångsavgift på 20 à 30 miljoner kronor förutom en avsevärd ökning av de årliga kostnaderna.

Utredningen understryker, att dess avstyrkande av förläggning av en klinisk utbildningsanstalt till Norrland icke bygger på någon tveksamhet om möjligheten att där anordna en dylik anstalt. Utredningens avstyrkande beror helt och hållet på de nackdelar, som är förenade med utbildning vid en anstalt, som saknar undervisning och forskning på det teoretiska och propedeutiska stadiet av läkarutbildningen.

Läkarutbildningsutredningen föreslår, att det ökade antal studerande, som enligt statsmakternas beslut påbörjat sina medicinska studier höstterminen 1955, beredes fortsatt utbildning efter medicine kandidatexamen genom en ökning av kapaciteten vid de medicinska lärosätena i Uppsala, Lund-Malmö och Göteborg.

Reservanten Lundgren

Enligt ledamoten Lundgrens uppfattning bör statsmakterna tillgodose det ökade behovet av utbildningsplatser, som uppkommit genom 1955 års beslut, icke genom utbyggnad av befintliga lärosäten — fränsett tillkomsten av klinikerna i Göteborg, vilka planenligt skall utbyggas för ett beräknat intag av 100 studerande årligen — utan genom inrättande av en ny läroanstalt förlagd till Norrland. Denna läroanstalt bör enligt reservantens mening omfatta hela utbildningen efter medicine kandidatexamen, alltså även det propedeutiska året.

Ny undervisningsanstalt i Norrland. Reservanten anser, att de av utredningens majoritet angivna skälen mot inrättande av en undervisningsanstalt i Norrland icke till alla delar är bärkraftiga. Härutinnan anför reservanten bland annat:

Sjukvårdssynpunkter. Jag vill erinra om att enligt utredningens uppfattning resurserna vid alla de sjukhus i Norrland, som undersökts såsom eventuell förläggningssort för en undervisningsanstalt, ur sjukvårdssynpunkt är tillräckliga för undervisningen. Även befolkningsunderlaget i omedelbar anslutning till utbildningsorten torde vara tillräckligt vid samtliga tre undersökta orter. Med hänsyn till sjukvårdsunderlaget synes enligt utredningens mening alternativet »Befintliga lärosäten» och alternativet »Norrland» vara jämställda.

Propedeutiska året. Då alternativet »Norrland» icke omfattar undervisning under propedeutiska året, vilket innebär en brist i undervisningen, förordar jag därför, att den blivande undervisningsanstalten i Norrland skall omfatta även det propedeutiska året.

Forskning. Genom att i alternativet »Norrland» medtaga även propedeutiska året med därtill hörande institutioner kommer de angivna olägenheterna för undervisning och forskning att minskas.

Vad som saknas är representanter och institutioner för anatomi och histologi, fysiologi, medicinsk fysik och allmän kemi. Genom att bygga ut de enligt alternativet »Norrland» tillkommande teoretiska institutionerna i klinisk fysiologi och klinisk kemi i förhållande till motsvarande institutioner vid övriga lärosäten, kan dessa olägenheter avsevärt reduceras.

Det är kanske icke alldeles rättvist, att så fullständigt som läkarutbildningsutredningen gör undervärdera den forskning som utförts och fortfarande utföres vid våra stora moderna landsortslasarett. Jag vill erinra om att många avhandlingar även av erkänt hög kvalitet grundar sig på arbeten, vilka utförs vid dessa sjukhus.

Frånvaron av andra naturvetenskapliga institutioner. Jag medger gärna, att det är en fördel för en undervisningsanstalt, om samarbete mellan olika grenar inom naturvetenskaperna kan komma till stånd. Det motiv som utredningen anför mot alternativet »Norrland» kunde och kan fortfarande i viss mån anföras mot en medicinsk fakultet vid universitetet i Göteborg.

De studerandes synpunkt. Att märka är, att ifråga om tandläkarutbildningen skall de studerande, som delvis får sin utbildning i Umeå, första och sista läsåret studera i Stockholm, medan enligt alternativet »Norrland» endast en överflyttning behöver ske. Enligt uppgift har dock umeålinjen för utbildning av tandläkare visat sig betydligt mera attraktiv än vad man räknat med, beroende bland annat därpå att de studerande i Umeå genom stadens försorg beretts tillgång till mycket goda bostäder till relativt billig hyra.

F ö r l ä g g n i n g s o r t. Reservanten anser, att den av honom förordade läroanstalten bör förläggas till Umeå. Till stöd härför anføres bland annat följande.

Både Sundsvall och Umeå kan i och för sig väl tänkas såsom förläggningsort för ifrågavarande undervisningsanstalt. För förläggning till förstnämnda plats talar att Sundsvall är huvudort inom ett mycket tätt befolkat högt industrialiserat område. Genom att taga i anspråk utrymmen inom lasarettet, vilka nu disponeras såsom bostäder för sjukvårdspersonal, kan man i Sundsvall erhålla ur undervisningssynpunkt relativt tillfredsställande lokaler för det omedelbara behovet utan dyrbara nybyggnader. Däremot är utbyggnadsmöjligheterna på lång sikt mycket begränsade.

För förläggning till Umeå talar den omständigheten att statsmakterna till Umeå redan förlagt tandläkarutbildning och rättsmedicinsk institution samt att där finnes ett under uppbyggnad varande vetenskapligt bibliotek. Genom förläggning till Umeå av tandläkarutbildning har statsmakterna redan i princip avgjort förläggningsfrågan även för en eventuell medicinsk undervisningsanstalt. Det kan rimligen icke ifrågakomma att förlägga tandläkarutbildning till en plats i Norrland och läkarutbildning till en annan. Detta har också indirekt understrukits av läkarutbildningsutredningen, då utredningen betonar »den nära samhörigheten mellan medicinsk och övrig naturvetenskaplig forskning». Ytterligare vill jag erinra om att centrallasarettet i Umeå disponerar ett område av cirka 70 hektar, vilket alltså medger praktiskt taget obegränsade utvecklingsmöjligheter, därest statsmakterna skulle vilja dit förlägga en fullständig medicinsk undervisningsanstalt och (eller) andra vetenskapliga institutioner.

För förläggning till Umeå talar vidare att detta lasarett befinner sig under utbyggnad. Om statsmakterna nu beslutar att förlägga en undervisningsanstalt dit kan de pågående byggnadsplanerna utan alltför stora kostnader modifieras med hänsyn till undervisningens och forskningens behov. Det blir obestriddligen billigare att nu göra detta än att bygga om befintliga byggnader, då man är bunden av konstruktioner av befintliga byggnader.

Möjligheterna att nu åstadkomma ett modernt undervisningssjukhus i Umeå är därför mycket goda och det synes mig lämpligt att statsmakterna begagnar denna möjlighet, som sällan torde återkomma.

Förslag och kostnadsberäkningar. Enligt reservantens förslag skall det ökade behovet av propedeutiska och kliniska utbildningsplatser tillgodoses dels genom att i Umeå inrättas en medicinsk läroanstalt, vid vilken årligen intages 40 medicinare för propedeutisk och därefter klinisk utbildning, dels genom att vid medicinska fakulteten i Göteborg årligen för motsvarande utbildning intages 25 medicinare utöver det antal, som vid fakulteten nu erhåller dylik utbildning. Kostnaderna för förslaget genomförande sammanfattar reservanten på följande sätt:

	Årliga kostnader			Engångskostnader
	Avlöningar	Materiel	Övriga	
Propedeutiska året i Umeå	619 120	100 000		7 000 000
Fortsatt klinisk utbildning i Umeå ..	1 138 156	217 000	1 163 100	3 286 000
Utbyggnad i Göteborg	665 431	98 750		125 200
	Kronor 2 422 707	415 750	1 163 100	10 411 200

Den årliga kostnadsökningen skulle således uppgå till cirka 4 miljoner kronor och engångskostnaderna till cirka 10,4 miljoner kronor. Härvid är dock att märka att engångskostnaderna för propedeutiska året i Umeå är approximativa.

Reservanten föreslår, att den nya läroanstalten inrättas från och med den 1 juli 1958.

Därest förslaget om inrättande från och med den 1 juli 1958 av en medicinsk högskola i Umeå, avsedd för undervisningen efter medicine kandidat-examen, av ekonomiska skäl icke nu anses genomförbart, bör i vart fall en medicinsk högskola inrättas från sagda tidpunkt, avseende utbildningen efter det propedeutiska året.

Yttranden

I den mån redogörelse här icke lämnas för innehållet i remissyttrandena torde få hänvisas till propositionen nr 91 s. 23—43.

I remissyttrandena har anförts bland annat följande.

Medicinska fakulteten i Uppsala biträder det av utredningen förordade alternativet »Befintliga lärosäten». För den händelse att en medicinsk utbildningsanstalt skall förläggas till Norrland avstyrker fakulteten bestämt

inrättandet av en enbart klinisk sådan. Enligt fakultetens mening är det synnerligen angeläget, att en dylik utbildningsanstalt utbygges till en fullständig sådan.

En reservant i fakulteten, professor Blix förordar en klinisk läroanstalt i Norrland, begränsad tills vidare för utbildning efter det propedeutiska året och beräknad för ett elevantal av 40 per år samt förlagd till Umeå. Vad alternativet »Befintliga lärosäten» beträffar finner reservanten ett realiserande av detsamma förenat med avsevärda svårigheter, då lokaler och patientunderlag icke på alla punkter kan anses fullt tillfredsställande. Över huvud taget innebär sistnämnda alternativ enligt reservantens uppfattning en pressning till gränsen av det möjliga. Det torde därför knappast kunna förordas annat än som en utväg i ett nödläge eller som ett provisorium.

Det större konsistoriet i Uppsala ansluter sig till fakultetens ståndpunkt.

Sju reservanter i konsistoriet, professorerna Strömbäck, Ekelöf, Malmström, Fredga, Nannfeldt, Collinder och Segerstedt instämmer för sin del i vad fakultetsreservanten Blix anför.

Medicinska fakulteten och det större konsistoriet i Lund tillstyrker det av utredningen förordade alternativet »Befintliga lärosäten» och avstyrker bestämt, att klinisk utbildning förlägges till Norrland.

Medicinska fakulteten och det större konsistoriet i Göteborg förklarar sig väl inse de fördelar en klinisk utbildningsanstalt i Norrland skulle innebära för sjukvården i denna landsdel. Med hänsyn till de nackdelar utredningen funnit förbundna med en dylik anstalt måste emellertid alternativet »Norrland» stå klart tillbaka för alternativet »Befintliga lärosäten».

Lärarkollegiet vid karolinska institutet ansluter sig till det av utredningen förordade alternativet »Befintliga lärosäten» och avvisar alternativet »Norrland».

Universitetskanslern förordar, att från och med den 1 juli 1958 upprättas en medicinsk högskola i Umeå, avsedd för en årlig intagning av 40 studerande och med en organisatorisk anknytning till Uppsala universitet. Umeå-anstalten bör enligt kanslern även omfatta den propedeutiska undervisningen. Till en början bör den dock uppbyggas för enbart klinisk utbildning. Innan propedeutundervisningen förlägges till läroanstalten, bör nämligen den praktiska utformningen av i samband därmed stående frågor utredas av en organisationskommitté, som tillika bör fungera som statligt förhandlingsorgan med vederbörande i Umeå. Vid sådant förhållande måste hela den propedeutiska undervisningen för det ökade antalet medicine studerande övergångsvis anordnas vid nu befintliga medicinska lärosäten. Kanslern utgår därvid från att denna utbildning kan komma till stånd enligt de av utredningen uppdragna riktlinjerna. Vid universiteten i Uppsala och Lund föreslagna nya lönegradsplacerade befattningar, tillhörande ämnen som ingår i det propedeutiska året, bör enligt kanslerns mening i avvaktan på att klarhet vinnes rörande anordnandet av den propedeutiska utbildningen i Umeå tills vidare tillsättas såsom extra tjänstemän eller avlönas med däremot svarande arvoden.

Kanslern ansluter sig till utredningens uttalanden beträffande det kommande läkarbehovet och intagningen av medicine studerande. Han tillfogar emellertid att, såvitt han kunde finna, försiktigheten bjöde att man under en avsevärd tid framåt räknade med ett icke oväsentligt successivt stegrad behov av läkare inom vårt land.

Kanslern instämmer i den kritik, som reservanten i medicinska fakulteten och de sju reservanterna i större konsistoriet i Uppsala riktat mot alternativet »Befintliga lärosäten». Därjämte understryker kanslern de argument, som nyssnämnda reservanter anfört till förmån för Norrlandsalternativet.

Kanslern erinrar vidare om de allvarliga problem, inför vilka man inom kort kommer att stå genom den förutsedda successivt ökade tillströmningen av studerande till våra universitet och högskolor. Enligt 1955 års universitetsutredning beräknas antalet universitets- och högskolestuderande komma att stiga från nu icke fullt 23 000 till drygt 40 000 år 1965. En dylik tillströmning innebär, att nämnda lärosäten måste under det instundande decenniet ges en i det närmaste fördubblad utbildningskapacitet. Den press på den nuvarande universitets- och högskoleorganisationen, som en dylik utveckling kommer att medföra, måste enligt kanslerns mening aktualisera tanken på att redan nu vidtaga åtgärder i syfte att i viss mån sprida den akademiska undervisningen och forskningen inom vårt land i stället för att ytterligare utvidga ifrågavarande organisation i en utsträckning, som säkerligen kommer att i olika avseenden medföra starkt framträdande olägenheter såväl för undervisning och forskning som för de studerande. Kanslern pekar bland annat på de problem, som sammanhänger med frågan om anskaffandet av bostäder och institutionslokaler i erforderlig utsträckning, problem vilka redan under för närvarande föreliggande förhållanden är svåra att bemästra. Härtill kommer de svårigheter av administrativ art, som är att förvänta, därest de förefintliga universiteten och högskolorna sväller ut till en storleksordning väsentligt överstigande den nuvarande. Ett förläggande av en del av den akademiska undervisningen och forskningen till ett nyupprättat akademiskt lärosäte måste enligt kanslerns mening i icke oväsentlig mån vara ägnat att bidra till att lösa omförmälda problem.

Vad förläggningsorten beträffar har kanslern kommit till den uppfattningen att Umeå bör i första hand komma i fråga. Härför talar enligt kanslerns mening de påbörjade planerings- och nybyggnadsarbetena vid Umeå lasarett, vilka utan alltför stora merkostnader kan utformas med hänsyn även till undervisningens och forskningens behov (ett senare apterande av dessa för nämnda ändamål skulle givetvis medföra avsevärda merkostnader), förekomsten av det vetenskapliga biblioteket i Umeå, delvis uppbyggt på det s. k. femte exemplaret, förlaggningsorten i Umeå av den odontologiska högskolekliniken, de goda möjligheterna att i Umeå på längre sikt och även provisoriskt kunna lösa lokalfrågan för erforderliga institutioner för utbildning under det propedeutiska året, om jämväl denna utbildning skulle förläggas till den nya medicinska läroanstalten, det för närvarande rådande förhållandet med ett flertal vakanta och inom nära framtid ledigblivande lasarettsläkarbefattningar i Umeå, de förutsättningar, som torde föreligga för ernående av en ur statens synpunkt tillfredsställande uppgörelse med Västerbottens läns landsting såsom huvudman för Umeå lasarett samt de gynnsamma betingelser, som synes förefinnas för att Umeå stad bidrager till att lösa bostadsfrågorna för såväl personalen vid högskolan som dess elever.

Om det vid kommande prognosundersökningar skulle visa sig att det årliga intaget av medicinska studerande bör minskas, anser kanslern, att den härav föranledda minskningen av utbildningskapaciteten i första hand bör

äga rum vid de lärosäten, som nu omfattar det största intaget, nämligen vid lärosätena i Stockholm och Göteborg. Någon risk för att lokalutrymmen härigenom i nämnvärd mån skulle komma att bli outnyttjade torde enligt kanslerns åsikt icke kunna befaras med hänsyn till det stora behov av forskningsutrymmen, som föreligger och varmed man även framdeles torde ha anledning räkna.

Medicinalstyrelsen förordar alternativet »Norrland» men anser sig — i anledning av till styrelsens chef nyligen lämnat uppdrag att uppgöra förslag till regionplan för den mera specialiserade sjukvården, vilket äger nära beröringspunkter med den lokala förläggningen av en medicinsk utbildningsanstalt i Norrland — icke nu böra ta ställning till frågan om lämpligaste förläggningssort för anstalten. Styrelsen ifrågasätter, om icke en medicinsk utbildningsanstalt i Norrland under utbyggnadstiden lämpligen kunde organiseras som en högskolefilial till den medicinska fakulteten i Uppsala.

I fråga om alternativet »Befintliga lärosäten» framhåller medicinalstyrelsen, att styrelsen i andra sammanhang, bland annat vid överläggningar med medicinska fakulteten i Uppsala, fått det bestämda intrycket, att man redan i nuvarande läge kämpade med svårigheter att tillgodose den kliniska undervisningen med tillräckligt patientunderlag. För Uppsalas del torde dessa svårigheter ytterligare accentueras, om intagningen av medicine studerande höjes till 80 per läsår.

Vad härefter gäller alternativet »Norrland» anser medicinalstyrelsen, att de olägenheter utredningen funnit förknippade med detsamma torde låta sig bemästras utan alltför stora svårigheter. Vidare framhåller medicinalstyrelsen, att en medicinsk utbildningsanstalt i Norrland otvivelaktigt skulle bli av stort värde såsom kulturmiljöskapande faktor och bidra till att norrländsk ungdom i ökad omfattning intresserade sig för akademiska studier i allmänhet och medicinska i synnerhet. Antalet medicine studerande från Norrland är i förhållande till studerande från andra delar av landet lågt. Inrättandet av en utbildningsanstalt i Norrland skulle sannolikt verksamt bidra till att höja antalet studerande från denna landsdel. Såväl studieekonomiska som miljöpsykologiska faktorer kan enligt styrelsens åsikt förväntas verka i denna riktning. Medicinalstyrelsen framhåller vidare, att en medicinsk utbildningsanstalt även lämnar klinisk utbildning efter medicine licentiatexamen. Beredande av dylika utbildningsmöjligheter i norra Sverige skulle därför säkerligen stimulera norrlänningar icke blott att i ökad utsträckning välja läkaryrket utan även att efter avslutad grundutbildning kvarstanna för specialistutbildning och eventuell framtida verksamhet i Norrland. En förbättrad rekrytering av läkare till denna landsdel, där läkartätheten för närvarande är cirka 50 procent lägre än för riket i övrigt, är enligt medicinalstyrelsens mening ur hälso- och sjukvårdssynpunkt ytterst angelägen. Framför allt skulle uppbyggandet av en läkarutbildningsanstalt i norra Sverige få gynnsamma följder för sjukvården. Utbildningsanstalten skulle självfallet komma att framstå som Norrlands medicinska centrum. Dess inrättande blir enligt medicinalstyrelsen liktydigt med att Norrland erhåller ett högt kvalificerat och differentierat sjukhus, som kan tillgodose även den mest specialiserade sjukvård, för vars åtnjutande invånarna nu måste resa betydande sträckor. Med hänsyn till bland annat de högre kostnader, som alternativet »Norrland» medför, är det enligt styrelsens mening givet att, därest den nu

tillämpade intagningsvolymen vore allenast temporär och kunde förväntas om något tiotal år bli minskad, det skulle vara mindre väl motiverat att inrätta en helt ny utbildningsanstalt för läkare. Medicinalstyrelsen räknar emellertid icke med att för tiden efter 1970 en så väsentlig minskning av intagningen av medicine studerande kommer att genomföras, att förslaget om en norrländsk utbildningsanstalt för medicinare av denna anledning ter sig äventyrligt.

Arbetsmarknadsstyrelsen ansluter sig till det av utredningen förordade alternativet »Befintliga lärosäten». Styrelsen uttalar dock, att den är synnerligen förstående för tanken, att medicinsk utbildning skulle anordnas även i Norrland.

Statskontoret biträder det av utredningen förordade alternativet »Befintliga lärosäten» och avstyrker alternativet »Norrland».

Malmöhus läns landstings hälso- och sjukvårdsstyrelse ansluter sig till det av utredningen förordade alternativet »Befintliga lärosäten».

Länsstyrelsen i Malmö förordar alternativet »Befintliga lärosäten» men ifrågasätter beträffande omfördelningen av de kliniska utbildningsplatserna om icke — trots härav föranledda ökade kostnader — platsantalet för universitetets i Lund vidkommande borde utökas till 105 med anlitanje jämväl av de Malmö stad tillhöriga kliniker, som ännu icke tagits i anspråk för undervisning.

Göteborgs sjukhusdirektion anser den av utredningen förordade utökningen av antalet utbildningsplatser i Göteborg till 100 möjlig under förutsättning bland annat, att vissa lokalutrymmen tillskapas samt att vissa förstärkningar i fråga om personal, materiel och utrustning kommer till stånd.

Direktionen för akademiska sjukhuset i Uppsala har inskränkt sig till att beröra förutsättningarna för en utökning av antalet propedeutiska och kliniska utbildningsplatser vid sjukhuset till 80. Därvid understryker direktionen vikten av att det till följd härav uppkommande lokal- och personalbehovet i tillfredsställande omfattning tillgodoses. Direktionen förklarar sig vidare inse, att en ökad och intensifierad undervisning vid akademiska sjukhuset kan vara förenad med olägenheter för sjukvården, framförallt genom att patienterna mera utnyttjas i undervisningen. Det har emellertid framgått, framhåller direktionen, att man avser att öka den polikliniska undervisningen, vilket skulle komma att beröra en mycket stor grupp av patienter, som hittills i allmänhet inte i särskilt stor omfattning tagits i anspråk för undervisningen.

Uppsala läns landstings förvaltningsutskott har icke funnit anledning yttra sig över alternativet »Norrland». Vad beträffar alternativet »Befintliga lärosäten» ingår utskottet på detsamma endast i den mån det berör Uppsala. Utskottet ifrågasätter lämpligheten och önskvärldheten av ett ökat antal medicine studerande i Uppsala, då det knappa patientunderlaget, vilket huvudsakligen utgöres av invånare från Uppsala län, måhända i alltför stor omfattning måste utnyttjas för undervisning och demonstration. Utskottet förutsätter, att undervisningen ordnas så, att berättigad hänsyn tages till patienterna.

Länsstyrelsen i Uppsala ansluter sig till det av utredningen förordade alternativet »Befintliga lärosäten».

Västernorrlands läns landstings förvaltningsutskott ansluter sig till det av utredningen förordade alternativet »Befintliga lärosäten». För den hän-

delse att en förläggning av medicinsk utbildning till Norrland skulle komma i fråga förordar utskottet Sundsvall såsom förläggningsort, vare sig det gäller en fullständig eller en enbart klinisk utbildningsanstalt. Utskottet förklarar sig dela utredningens åsikter såväl i fråga om det framtida läkarbehovet som beträffande nackdelarna med en ofullständig läroanstalt. Även i vad angår behovet av utbyggda sjukhus instämmer utskottet helt med utredningen. Utskottet anser sålunda att en fullt utbyggd läroanstalt i Norrland skulle innebära en avsevärd förstärkning av sjukvården. Samtidigt framhåller utskottet, att det ur sjukvårdssynpunkt måste inge allvarliga betänkligheter om en sådan läroanstalt skulle förläggas till sådan ort att ett flertal norrländska landsting därigenom skulle förhindras att utbygga specialistvården på ett sätt, som ur sjukvårdssynpunkt kan anses rationellt med hänsyn till den samlade norrländska befolkningens berättigade anspråk på en differentierad sjukvård. Norrland är, påpekar utskottet, ingalunda någon hel och odelbar enhet. Om man bortser från länsgränserna, torde man med hänsyn till befolkningsmässig och industriell utveckling kunna utskilja ett övre Norrland med tyngdpunkten förlagd till Norrbottens industriområden och med sitt sjukvårdscentrum i Boden samt ett nedre Norrland med tyngdpunkten i Sundsvallsområdet och med lasarettet i Sundsvall såsom ett centrum för sjukvården. Den industriella utvecklingen inom Norrland pekar mot att nämnda tyngdpunkter ytterligare kommer att accentueras. Det synes därför utskottet rationellt ur alla synpunkter, att man tar hänsyn härtill då det gäller att bedöma till vilken ort eller vilka orter man skall förlägga sådan specialistsjukvård för vilken ett landstingsområde icke har tillräckligt befolkningsunderlag. Utskottet uttalar såsom sin bestämda uppfattning, att en förläggning till Umeå av ett undervisningssjukhus skulle komma att betjäna sjukvården i Norrland mindre väl än om man finge utbygga sjukvårdsenheterna i Boden respektive Sundsvall. Om man i första hand tar hänsyn till allmänhetens krav på god sjukvård och anser, att detta bäst betjänas av ett centrum i nedre Norrland och ett i övre Norrland och i andra hand till frågan om att till något av dessa centra förlägga ett undervisningssjukhus, synes det utskottet foljdriktigt, att man då måste tänka sig Sundsvall som bästa förläggningsort.

Länsstyrelsen i Härnösand finner de av utredningen anförda skälen för avvisandet av alternativet »Norrland» icke bärande. Det är enligt länsstyrelsens uppfattning icke realistiskt att betrakta föreliggande fråga om ökade utbildningsmöjligheter för läkare isolerad för sig. För att få rätta proportioner på skäl och motskäl måste man se denna fråga som en del av det stora problemet hur ökade möjligheter till högre utbildning i framtiden skall kunna beredas de ständigt växande årskullarna av studenter. Länsstyrelsen kan icke ansluta sig till vare sig utredningens eller reservanten Lundgrens förslag. Länsstyrelsen tänker sig närmast två akademiska läroanstalter i Norrland, den ena för övre Norrland och den andra för nedre Norrland. Ett försök till en gemensam lösning av övre Norrlands och nedre Norrlands högskolefrågor anser länsstyrelsen icke kunna bli annat än ett provisorium. Man måste som slutmål enligt länsstyrelsens mening sikta på en dubbling icke endast av högskolor utan jämväl av åtskilliga andra institutioner. Vad beträffar det nu aktuella behovet av ytterligare medicinska utbildningsplatser, anför länsstyrelsen vidare, torde när det gäller

lokaliseringen inom Norrland på lång sikt sett alla skäl tala för och inga skäl tala mot Sundsvall.

Jämtlands läns landstings förvaltningsutskott förordar, att en medicinsk läroanstalt upprättas i Norrland med förläggning antingen till Umeå eller Sundsvall.

Länsstyrelsen i Östersund finner att alternativet »Befintliga lärosäten» icke är lämpligt och förordar, att en medicinsk läroanstalt upprättas i Norrland. Länsstyrelsen avser därvid närmast en klinisk utbildningsanstalt, men förläggning dit jämväl av den propedeutiska utbildningen bör enligt länsstyrelsens åsikt vara riktpunkten för den fortsatta utredning i ärendet, som torde bli behövlig. Vad beträffar förläggningsort anser länsstyrelsen, att Boden av geografiska skäl icke kan godtagas. Valet bör därför enligt länsstyrelsens mening stå mellan Sundsvall och Umeå. Innan slutlig ståndpunkt till förmån för den ena eller den andra av dessa städer kan tagas, är enligt länsstyrelsens åsikt närmare utredning än den nu föreliggande erforderlig.

Västerbottens läns landstings förvaltningsutskott ansluter sig till utredningsreservanten Lundgrens förslag och förordar således, att en medicinsk läroanstalt upprättas i Umeå, avsedd för utbildningen efter medicine kandidatexamen och beräknad för ett elevantal av 40 per år. Utskottet upplyser, att Västerbottens läns landsting är villigt att träffa överenskommelse med staten om upplåtelse av Umeå lasarett för klinisk utbildning av medicine studerande på i huvudsak samma villkor som överenskommit enligt 1948 års avtal mellan staten och Göteborgs stad om Sahlgrenska sjukhusets upplåtelse för motsvarande ändamål. Undervisningen skulle i lokalhänseende kunna sammanfogas med sjukvården på ändamålsenligaste sätt. De påbörjade nybyggnaderna — kostnadsberäknade till cirka 20 miljoner kronor — kan enligt utskottet utan alltför stora merkostnader utformas speciellt med hänsyn till undervisningens och forskningens behov. Det kommer utan tvivel att bli avsevärt dyrare att senare bygga om och komplettera befintliga byggnader, så att de kan apteras för undervisnings- och forskningsändamål. Om Umeå lasarett blir universitetssjukhus, skulle statens utgifter för driften bli betydligt lägre än motsvarande kostnader vid undervisningssjukhusen i Stockholm och Uppsala, under förutsättning att samma grunder som i Göteborgsavtalet tillämpades.

Utskottet understryker särskilt, att tillskapandet av ett medicinskt forsknings- och undervisningscentrum i övre Norrland framstår även såsom en sjukvårdsangelägenhet av första ordningen, något som i förevarande sammanhang måste tillmätas en mycket väsentlig betydelse.

Rekryteringen till universitet och högskolor har visat sig i icke obetydlig utsträckning vara territoriellt bunden. För den norrländska ungdomen skulle det bli av stor, icke minst ekonomisk betydelse att erhålla högskoleutbildning i Norrland. Enligt föreliggande beräkningar kan antalet universitets- och högskolestuderande förväntas stiga från icke fullt 23 000 till 40 000 år 1965. Universiteten och högskolorna måste alltså på tio år ges en fördubblad utbildningskapacitet. Av denna anledning är det enligt utskottet föga eftersträfvansvärt att låta de nu förefintliga universiteten och högskolorna svälla ut till läroanstalter av den storleksordning, som den sålunda beräknade studenttillströmningen kan förutses medföra. Högskolor av sådan storleksordning måste bli administrativt ohanterliga, skapa en föga lämplig studiemiljö, medföra besvärande institutions- och bostads-

problem samt verka förryckande på läroanstalternas akademiska karaktär över huvud taget. Enligt utskottets mening synes tiden därför vara mogen för att i viss mån sprida den akademiska undervisningen och forskningen inom vårt land i stället för att vidtaga åtgärder för utvidgande av den nuvarande universitets- och högskoleorganisationen i en utsträckning, mot vilken allvarliga och berättigade invändningar torde kunna resas.

Länsstyrelsen i Umeå ansluter sig till utredningsreservanten Lundgren. Länsstyrelsen anser bristen på läkare i landet vara så stor, att behov föreligger av en helt ny medicinsk högskola. Med hänsyn till svårigheterna att rekrytera läkare till Norrland bör denna förläggas dit.

Bodens stad avstyrker det av utredningen förordade alternativet »Befintliga lärosäten» och hemställer, att beslut fattas om upprättande av en helt ny medicinsk högskola i Norrland, förlagd till Boden.

Norrbottens läns landstings förvaltningsutskott anser, att till Norrland kan och bör förläggas en anstalt för klinisk utbildning av blivande läkare, relativt snart omfattande också den propedeutiska utbildningen och framdeles utbyggd till en fullständig medicinsk högskola. Som förlägningsort ser utskottet helst Boden. För en sådan förläggning har enligt utskottets uppfattning bärande skäl anförts. Utskottet anser sig emellertid icke böra nu bestämt yrka härpå, då lokala önskemål icke bör få skymma eller hindra det här föreliggande primära gemensamma norrlandsintresset.

Länsstyrelsen i Luleå uttalar sig för att en ny utbildningsanstalt upprättas i Norrland. Frågan om anstaltens förläggning inom Norrland bör enligt länsstyrelsens mening göras till föremål för ytterligare utredning.

Kommittén för översyn av hälso- och sjukvården i riket finner övervägande skäl tala för det av utredningsreservanten Lundgren framlagda förslaget.

Det går enligt kommittén sålunda inte att komma förbi, att läkarbristen representerar en utomordentligt allvarlig svaghet i hela vår hälso- och sjukvårdsorganisation. Av sifferuppgifter för åtskilliga länder, som anförts av utredningen, torde framgå att Sverige, om man bortser från Finland, har den lägsta läkartätheten bland 21 ekonomiskt utvecklade länder.

Kommittén understryker, att läkarbristen i Norrland är särskilt utpräglad. Antalet läkare per 10 000 invånare är där 40 procent lägre än i landet i dess helhet. Privatpraktiker finns endast på ett fåtal platser och i mycket obetydligt antal. Antalet sjukhusläkarbefattningar är något mindre i förhållande till invånarantalet än för landet i övrigt och tages dessutom hänsyn till vakanserna blir skillnaden större. Antalet provinsialläkare är — om man tar hänsyn till vakanserna — icke större i förhållande till folkmängden på landsbygden än i landets övriga delar. Svårigheterna att rekrytera läkartjänsterna på ett kvantitativt och kvalitativt tillfredsställande sätt är vida större i Norrland än annorstädes. De är dessutom växande. De långa avstånden skapar ytterligare hinder för sjukvården. Härtill kommer önskvärldheten av tillräckliga resurser för att komma tillrätta med Norrlands speciella hälsovårdsproblem, i vad avser exempelvis vissa bristsjukdomar, vissa hereditära sjukdomar samt tuberkulos. Förutsättningen för att läkarbehovet i Norrland skall bli tillgodosett är enligt kommittén i första hand, att den totala läkartillgången i landet blir tillfredsställande. Men dessutom erfordras speciella åtgärder för Norrlands del.

Efter företagen jämförelse mellan utredningsalternativen har kommittén kommit till den uppfattningen att ett realiserande av alternativ »Be-

fintliga lärosäten» skulle medföra att utbildningskapaciteten vid ifrågavarande lärosäten blir pressad på ett sätt som icke är lämpligt. Detta synes kommittén än allvarligare mot bakgrunden av kommitténs antaganden rörande det framtida läkarbehovet. Det går lättare än eljest, framhåller kommittén vidare, att om så befinner sig erforderligt öka de totala utbildningsresurserna utöver vad som hittills planerats, om anordningar för medicinsk utbildning börjat komma till stånd på ytterligare en plats. Av dessa skäl ter det sig redan ur allmän rikssynpunkt angeläget, att en del av den kliniska utbildningen förläggas till Norrland. Inte ens i en mera avlägsen framtid behöver det befaras att den totala utbildningskapaciteten härmed skulle bli för stor. Ty även om det framdeles skulle befinnas lämpligt att åter minska det totala intaget av studenter vid medicinska fakulteter och högskolor, betyder det inte att något egentligt överskott av utbildningskapacitet uppstår. Det är i stället en fördel att undervisningen kan inriktas på mindre grupper av studenter.

Kommittén tror inte, att den särskilt utpräglade läkarbristen i Norrland kan hävas enbart därigenom, att en mindre andel av medicinarna får sin kliniska utbildning förlagd till en norrlandsstad. För det ändamålet erfordras enligt kommittén en hel rad åtgärder, som tillsammans taget kan medföra en trängande nödvändig förbättring i förhållandena för Norrlands del. Men i en sådan kombination av erforderliga åtgärder borde som ett av de viktigare leden ingå en till Norrland förlagd medicinsk utbildning. Även om man måste räkna med att flera av de i Norrland utbildade läkarna kommer att slå sig ned söderut, kan det ändå inte vara utan vikt, att en del av medicinarna under sin utbildning har kontakt med norrlandsmiljön. Under åren 1951—55 har antalet studenter från de fyra nordligaste länen, vilka börjat vid de medicinska högskolorna och fakulteterna, varit 40 procent lägre än som svarar mot dessa läns andel i hela landets befolknings-tal. Över huvud taget har en akademisk utbildning på flera sätt en positiv betydelse för utvecklingen i en landsdel, vilken visserligen är omöjlig att mäta men som ändå måste vara avsevärd. Om en sådan undervisning får komma till stånd och får vidare utvecklas i Norrland, bör det bland annat kunna medverka till att till Norrland drages flera ledande krafter inom medicinen och till att norrlandsläkarnas känsla av isolering motverkas. Tillkomsten av en medicinsk undervisningsanstalt innebär även garantier för utvecklingen av ett undervisningssjukhus med möjligheter att förse Norrland med den högt specialiserade sjukvård, som nu saknas i denna del av landet. Norrland behöver ett räjongsjukhus för vissa specialiteter och ett sådant räjongsjukhus förutsätter en anknytning till högre medicinsk undervisning och forskning. Det är enligt kommittén inte utan vidare givet, att alla lärare vid befintliga undervisningsanstalter, av vilka flera torde vara inriktade på en starkt specialiserad forskning, i fråga om praktisk undervisningskompetens alltid skulle vara överlägsna de i regel docentkompetenta överläkare, som i första hand skulle komma i fråga för en till Norrland förlagd klinisk undervisning. Ändå anser kommittén det otvivelaktigt riktigt, att vissa svårigheter av angiven art kan förväntas göra sig gällande under ett första utvecklingsskede. För en högre medicinsk utbildning, som i alla avseenden skall vara fullt jämbördig med den som anordnas vid nu befintliga undervisningsanstalter, kräves att den är förenad med intensiv forskning. Tillgång till teoretiska institutioner kräves också. Dessa ting får komma genom en fortsatt successiv utveckling. Det ligger i sakens natur

och bör snarast betecknas som lyckligt, bland annat med hänsyn till lärarrekruteringen, att en på ny plats förlagd akademisk undervisning på detta sätt blir gradvis utbyggd. Från denna utgångspunkt ter det sig föga rimligt att låta hänsynen till speciella startsvårigheter väga alltför tungt. Att tillmäta sådana argument utslagsgivande betydelse är detsamma som att säga att någon akademisk undervisning aldrig skall få förläggas till Norrland — annat än möjligen på det ur ekonomiska och andra synpunkter olämpliga sättet att en vetenskaplig utbildningsanstalt i alla avseenden bygges helt färdig på en gång. En dylik argumentering vill kommittén inte godtaga. Enligt kommitténs åsikt bör den till Norrland förlagda kliniska utbildningen helst relativt snart omfatta också det propedeutiska året och på grundval härav bör framdeles byggas en fullständig medicinsk högskola i Norrland.

Statens institut för folkhälsan ansluter sig till det av utredningsmajoriteten förordade alternativet »Befintliga lärosäten» men framhåller, att flera av de synpunkter, som utredningsreservanten Lundgren anfört till förmån för upprättande av en medicinsk läroanstalt i Norrland, synes väl motiverade och värda att beaktas.

Svenska landstingsförbundet förklarar sig vara övertygat om att det framtida läkarbehovet icke kan täckas genom de nuvarande utbildningsanstalterna. Enligt förbundets mening erfordras ytterligare en fullständig medicinsk högskola. Förbundet anser därför, att det ligger nära till hands att nu taga första steget till skapandet av en ny högskola. Frågan om den lämpligaste förläggningsplatsen för en sådan anstalt bör enligt förbundets mening bli föremål för en snabb utredning.

Svenska stadsförbundets sjukvårdsdelegation finner sig nödsakad tillstyrka det av utredningsmajoriteten förordade alternativet »Befintliga lärosäten». Samtidigt anser sig delegationen böra framhålla, att vid ett genomförande av nämnda alternativ, utbildningskapaciteten vid befintliga lärosäten måste anses ha tagits i anspråk i alltför stor omfattning än som är tillfredsställande ur såväl utbildningens som sjukvårdens intresse. Med hänsyn härtill och till att det beräknade antalet utbildningsplatser enligt delegationens uppfattning är för lågt anser delegationen behov av ytterligare en utbildningsanstalt föreligga. På grund härav och med hänsyn till vad utredningsreservanten Lundgren anfört finner delegationen det angeläget att anstalter vidtages för att förse Norrland med en medicinsk högskola.

Svenska läkaresällskapet delar utredningens uppfattning i fråga om alternativet »Norrland». Vad beträffar alternativet »Befintliga lärosäten» finner läkaresällskapet det av utredningen beräknade antalet propedeutiska och kliniska utbildningsplatser otillräckligt, då utredningen dels räknat med för hög avgångsprocent under studierna fram till medicine kandidatexamen dels icke räknat med reservplatser. Vidare vänder sig läkaresällskapet emot att alternativet »Befintliga lärosäten» omöjliggör ett fullföljande av studierna vid samma lärosäte för ett 30-tal studerande per år, vilka alltså måste hänvisas till annat lärosäte. Läkaresällskapet anser således, att utredningens betänkande icke kan utan ytterligare utredning läggas till grund för den avsedda utökningen av den propedeutiska och kliniska utbildningen.

Sveriges läkarförbund avstyrker alternativet »Norrland».

Departementschefen

Departementschefen har anfört i huvudsak följande.

Såsom framhållits från både läkarutbildningsutredningens och åtskilliga remissinstansers sida talar en rad olika faktorer för att man måste räkna med ett kraftigt ökat behov av läkare under flera årtionden framåt. Det torde vara tillräckligt att här erinra om befolkningens successiva tillväxt, den fortgående förskjutningen inom befolkningen mot relativt sett allt större äldre åldersklasser, utbyggnaden av kroppssjukhusen, mentalsjukvårdens upprustning, medicinens snabba utveckling i riktning mot olika slag av specialvård, hälso- och sjukvårdsupplysningen samt den successiva allmänna höjningen av levnadsstandarden med ökade krav på medicinsk service från allmänhetens sida. Vidare må i detta sammanhang erinras om att frågan om arbetstidsreglering för läkarna på sistone aktualiserats från läkarhåll.

Vad beträffar det framtida läkarbehovet bör även framhållas, att det också finns vissa faktorer, som verkar återhållande på behovsökningen. Härvid bör särskilt nämnas de förbättrade medicinska behandlingsmetoder, som fortgående framkommer på olika vårdområden.

Såsom framgår av det anförda är de faktorer, som påverkar läkarbehovet, dels så många och dels av sådan art, att det är mycket vanskligt att uppgöra behovsprognoser för längre tidsperioder. I detta sammanhang må påpekas, att behovsprognoser, som hittills utförts och som i efterhand kunnat jämföras med den faktiska utvecklingen, visat sig ligga för lågt.

I detta sammanhang torde jag vidare få erinra om att antalet invånare per läkare i vårt land för närvarande är större än i de flesta andra kulturländer och att så kommer att vara förhållandet lång tid framåt. Enligt uppgift i läkarutbildningsutredningens betänkande var vid ingången av år 1955 antalet invånare per läkare i Sverige 1 350, medan motsvarande antal vid samma tid var i Danmark 800 och i Norge 900. Först i mitten av 1970-talet kommer vi med nuvarande intagning att uppnå den läkartäthet, som år 1955 rådde i Danmark. Ehuru de anförda uppgifterna av olika skäl icke är fullt jämförbara, torde de i detta sammanhang ha ett visst intresse.

För alternativet »Befintliga lärosäten» beräknar utredningen de årliga kostnaderna till omkring 2 miljoner kronor och engångskostnaderna till omkring 0,5 miljoner kronor. För alternativet »Norrländ» beräknar utredningen de årliga kostnaderna till cirka 3,8 miljoner kronor och engångskostnaderna till mellan 1,8 och 3,8 miljoner kronor beroende på vilken förläggningssort som väljes. Enligt de av utredningsreservanten redovisade kostnadsberäkningarna skulle ett genomförande av hans förslag kräva cirka 4 miljoner i årliga kostnader och cirka 10,4 miljoner i engångskostnader. Sistnämnda engångskostnader synes emellertid utredningens majoritet vilja uppskatta till omkring 23 miljoner kronor.

Då utredningens majoritet givit alternativet »Befintliga lärosäten» företräde framför alternativet »Norrländ», har detta skett efter ett vägande av de för- och nackdelar, som enligt majoritetens uppfattning är förenade med de olika alternativen. Med hänsyn till utbildningens kvalitet, förutsättningarna för medicinsk forskning, önskvärldheten av att studenterna i så ringa utsträckning som möjligt tvingas byta studieort samt de statsfinansiella konsekvenserna har majoriteten ansett, att alternativet »Befintliga

lärosäten» bör givas ett avgjort företräde. Vad majoriteten åberopat till stöd för sitt ställningstagande har delvis tillbakavisats av utredningsreservanten. Denne har funnit vissa av de skäl, som majoriteten anfört mot alternativet »Norrländ», överdrivna och påpekat, att de åsyftade nackdelarna delvis är övergångsföreteelser. Han har vidare framhävt vissa s. k. »positiva norrländssynpunkter» till förmån för detta alternativ.

I remissyttrandena har meningarna varit starkt delade i fråga om valet av alternativ. Anmärkas bör emellertid, att den centrala universitetsmyndigheten, universitetskanslern, och den centrala hälso- och sjukvårdsmyndigheten, medicinalstyrelsen, samt den sittande kommittén för översyn av hälso- och sjukvården i riket alla tillstyrkt inrättande av en ny medicinsk läroanstalt i Norrländ.

Såsom jag inledningsvis nämnt är beredningen inom ecklesiastikdepartementet av föreliggande ärende ännu icke helt avslutad. Efter den beredning, som nu medhunnits, anser jag emellertid, att övervägande skäl talar för att den erforderliga utbyggnaden av utbildningskapaciteten bör ske genom inrättande av en ny medicinsk läroanstalt i Norrländ. Till stöd för denna min uppfattning vill jag anföra följande.

Man torde ha att räkna med ett kraftigt ökat behov av läkare under flera årtionden framåt. Huruvida den nuvarande utbildningskapaciteten är tillräcklig på längre sikt, är emellertid svårt att nu bestämt yttra sig om, då det med hänsyn till mångfalden av inverkan faktorer inte är möjligt att uppgöra någon säker behovsprognos för en längre tidsperiod. Enligt min mening kan man dock från de utgångspunkter som nu föreligger för en bedömning förutse, att intagningen av medicine studerande kan komma att behöva ytterligare ökas i en icke avlägsen framtid. Med tanke på den utomordentligt viktiga samhällsfunktion, som läkarkåren har att fylla, är det i hög grad angeläget, att läkartillgången i framtiden kan bli tillräcklig och att den nu och under åtskilliga år framåt rådande läkarbristen inte blir en permanent företeelse. Tungt vägande skäl talar därför för att man planlägger utbildningsorganisationen på längre sikt och därvid som en riktpunkt uppställer, att en ytterligare ökning av utbildningskapaciteten vid behov skall kunna ske utan onödig tidsutdräkt. Givet är att det går avsevärt lättare att senare ytterligare öka utbildningskapaciteten, om man nu börjar vidtaga anordningar för medicinsk utbildning på ännu en plats. Erfarenheten visar att det tar lång tid att bygga upp en ny medicinsk läroanstalt. För vår nyaste medicinska utbildningsanstalt, den i Göteborg, kan sålunda utbyggnadstiden beräknas till drygt ett decennium.

Vid betänkandets remissbehandling har understrukits, att alternativet »Befintliga lärosäten» — särskilt vad beträffar Uppsala — på grund av det begränsade patientmaterialet vid vederbörande undervisningssjukhus vore behäftat med vissa svagheter sett från undervisningssynpunkt och även förutsatte, att patienterna i alltför stor omfattning finge utnyttjas för demonstration eller eljest i undervisningssyfte. Detta alternativ betraktas, bland annat med hänsyn härtill, på många punkter såsom en pressning intill gränsen av det möjliga och anses därför knappast kunna förordas annat än som en utväg i ett nödläge eller som ett rent provisorium. Enligt min mening måste dessa synpunkter tillmätas stor betydelse, när det gäller att taga ställning till de framlagda alternativa förslagen. Jag vill vidare tillägga att det synes mig angeläget, att vid undervisningssjukhusen den enskilde patienten icke i alltför betungande grad utnyttjas såsom studieobjekt.

Enligt föreliggande kostnadsberäkningar skulle alternativet »Norrland» bli betydligt mera kostnadskrävande än alternativet »Befintliga lärosäten». I flera remissyttranden har emellertid påpekats, att sistnämnda alternativ nödvändiggör betydande ny- och ombyggnader vid befintliga undervisningssjukhus, vartill hänsyn icke tagits i nämnda kostnadsberäkningar.

Tydligt är att ett genomförande av alternativet »Befintliga lärosäten» i nuvarande läge innebär ett maximalt utnyttjande av de nuvarande läroanstalternas undervisningsresurser. Lika tydligt är att en ytterligare ökning framdeles av den totala utbildningskapaciteten — vilket såsom jag tidigare nämnt kan bli erforderligt — blir mycket kostnadskrävande, om den helt skall genomföras vid de nuvarande läroanstalter, där en dylik ökning överhuvudtaget är möjlig.

Vad beträffar kostnadssynpunkterna må vidare framhållas, att vid det av norrlandssjukhusen, som enligt min mening närmast bör ifrågakomma som undervisningssjukhus, nämligen lasarettet i Umeå, för närvarande pågår eller planeras ny- och ombyggnadsarbeten, vilka utan alltför stora merkostnader kan utformas med hänsyn till undervisningens och forskningens behov. Att vid en framtida tidpunkt omändra de då färdigställda byggnaderna, så att nyssnämnda behov kan tillgodoses, torde däremot medföra betydligt större kostnader.

Såsom framgår av min förut lämnade redogörelse är läkarbristen särskilt utpräglad i Norrland. Läkartätheten är där för närvarande — enligt uppgift av medicinalstyrelsen — omkring 50 procent lägre än i landet i övrigt. En av de orsaker, som bidrager härtill, torde vara, att antalet medicine studerande från Norrland är proportionellt sett avsevärt lägre än antalet sådana studerande från övriga delar av landet. Till belysning härav kan nämnas, att antalet studenter från de fyra nordligaste länen, som under åren 1951—1955 inskrevs vid de medicinska läroanstalterna, var 40 procent lägre än som svarade mot dessa läns andel i hela landets befolkningstal. Det finns grundad anledning antaga, att inrättandet av en medicinsk läroanstalt i Norrland skulle verksamt bidra till att öka antalet medicine studerande från denna landsdel. Med hänsyn till att vid en medicinsk läroanstalt vidare gives bland annat klinisk utbildning efter medicine licentiatexamen torde inrättandet av en dylik läroanstalt kunna stimulera norrlänningarna icke blott att — såsom nyss nämnts — i ökad utsträckning välja läkaryrket utan även att efter avslutad grundutbildning kvarstanna för specialistutbildning och eventuellt framtida verksamhet i Norrland.

I detta sammanhang vill jag även understryka, att jag anser det från mera allmänna synpunkter synnerligen motiverat att akademisk undervisning förlägges till Norrland.

Inrättandet av en medicinsk utbildningsanstalt i Norrland skulle vidare medföra en betydande och angelägen förstärkning av sjukvårdsresurserna inom denna landsdel. Härigenom skulle Norrland sålunda erhålla ett undervisningssjukhus med högt utvecklade och specialiserade vårdresurser.

Med hänsyn till den pågående och väntade expansionen av den akademiska undervisningen och forskningen överhuvudtaget har i vissa remissyttranden framhållits, att vägande skäl kunde anföras för att den nuvarande universitets- och högskoleorganisationen utbyggdes med ytterligare ett lärosäte. Därest så skedde skulle det bli lättare att lösa bland annat bostadsproblemet för lärare, övrig personal och studenter samt frågan om arbetskraft för kliniker, laboratorier och andra institutioner.

Enligt min mening bör en till Norrland förlagd läroanstalt omfatta även den propedeutiska undervisningen. Att anordna dylik undervisning redan då verksamheten vid läroanstalten startar torde, såvitt nu kan bedömas, dock knappast vara möjligt. Nu avsedda svaghet från utbildningssynpunkt är emellertid begränsad till ett övergångsstadium. Angeläget är att detta övergångsstadium icke blir längre utdraget än nödvändigt. Vad beträffar lärarfrågan vill jag erinra om att flera viktiga läkartjänster vid Umeå lasarett för närvarande är eller under de närmaste åren beräknas bli vakanta. Under den fortsatta beredningen av ärendet avser jag att låta noga undersöka de möjligheter, som kan erbjuda sig att lösa lärarfrågan på ett tillfredsställande sätt.

Avsaknaden av teoretiska institutioner vid den avsedda medicinska läroanstalten i Norrland innebär självfallet för densamma en svaghet. Såväl utredningsreservanten som medicinalstyrelsen har emellertid anvisat utvägar, varigenom denna svaghet skulle kunna icke oväsentligt reduceras. Därest nämnda läroanstalt — såsom ifrågasatts av bland annat kanslern och vilket enligt min mening bör övervägas — kunde under uppbyggnadstiden på lämpligt sätt anknytas till någon av de nuvarande medicinska lärosätena, exempelvis universitetet i Uppsala, skulle norrlandshögskolan härigenom kunna erhålla ett värdefullt stöd för bedrivande av vetenskaplig forskning.

Som jag förut framhållit anser jag övervägande skäl tala för att den erforderliga utbyggnaden av utbildningskapaciteten bör ske genom inrättande av en ny medicinsk läroanstalt i Norrland. Vad beträffar läroanstaltens utformning så bör denna i enlighet med vad jag tidigare förordat omfatta såväl propedeutisk som klinisk utbildning. Läroanstalten torde vidare bära dimensioneras för en årlig intagning av 40 elever. De i övrigt erforderliga 25 propedeutiska och kliniska utbildningsplatserna skulle anordnas vid medicinska fakulteten i Göteborg. Någon ökning av antalet dylika platser i Uppsala och Lund erfordras alltså icke enligt detta förslag.

Vad angår valet av förläggningsort anser jag, att de starkaste skälen kan anföras för läroanstaltens förläggning till Umeå. Härfor talar enligt min mening främst, att statsmakterna till Umeå redan förlagt tandläkarutbildning och rättsmedicinsk institution samt att där finns ett under uppbyggnad varande vetenskapligt bibliotek, delvis uppbyggt på det s. k. femte exemplaret. Vad beträffar tandläkarutbildningen i Umeå må framhållas, att denna för närvarande icke är fullständig. De studerande erhåller sålunda 3:e—8:e terminernas undervisning i Umeå, medan studierna under 1:a och 2:a samt 9:e och 10:e terminerna är förlagda till Stockholm. I den mån en medicinsk läroanstalt utbygges i Umeå, torde även skapas förutsättningar för att dit överflytta en större del av den odontologiska utbildningen. Gynnsamma förutsättningar uppkommer överhuvudtaget för ett samgående i fråga om undervisning och forskning mellan den medicinska läroanstalten och den redan förefintliga odontologiska läroanstalten. Såsom ett ytterligare skäl för den medicinska läroanstaltens förläggning till Umeå vill jag tillägga, att för lasarettet i Umeå — såsom jag tidigare antytt — stora ny- och ombyggnader är aktuella och i viss utsträckning redan påbörjade. Dessa bör utan alltför stora svårigheter kunna modifieras med hänsyn till undervisningens och forskningens behov.

De av utredningens majoritet och förutnämnda reservant framlagda kostnadsberäkningarna för en medicinsk läroanstalt i Umeå är allenast approxi-

mativa. De definitiva kostnaderna kan icke fastställas förrän efter överläggningar med företrädare för Västerbottens läns landsting och Umeå stad. Även åtskilliga andra spörsmål torde nödvändiggöra överläggningar med nämnda parter, innan definitiv ställning kan tagas i föreliggande ärende.

Det fortsatta arbetet med här avsedda frågor och vissa andra, nu icke tillräckligt utredda frågor — bland annat den av mig förut antydda lärarysfrågan — torde böra anförtros åt en särskild beredning inom ecklesiastikdepartementet. Det är min avsikt, att detta arbete skall bedrivas i sådan takt, att principproposition i ämnet kan föreläggas årets riksdag under höstsessionen. Ett ställningstagande i princip från statsmakternas sida redan i år torde nämligen vara nödvändigt, för att förberedelserna för anordnande av klinisk utbildning i Umeå från och med läsåret 1958/59 skall kunna medhinnas.

Under alla förhållanden måste den propedeutiska undervisningen under läsåret 1957/58 för det ökade antalet elever, som intogs läsåret 1955/56, anordnas vid befintliga medicinska lärosäten.

Propedeutisk undervisning under läsåret 1957/58

I propositionen föreslås, att den propedeutiska undervisningen under läsåret 1957/58 för det ökade antal elever, som intogs läsåret 1955/56, skall anordnas vid befintliga lärosäten i enlighet med utredningens förslag. Antalet propedeutiska utbildningsplatser föreslås alltså ökat i Uppsala med 20 till 80, i Lund med 20 till 90 och i Göteborg med 25 till 100, medan platsantalet i Stockholm bibehålles oförändrat. Den av Kungl. Maj:t för ändamålet äskade medelsanvisningen framgår av följande sammanställning:

1. Personalförstärkningar m. m.	640 700
2. Materiel	76 000
3. Byggnads- och omändringsarbeten	83 800
4. Utrustning	277 500
	<hr/>
	Summa kronor 1 078 000

I vad gäller personalförstärkningar m. m. innebär Kungl. Maj:ts förslag följande.

I. Uppsala

1) förste assistent,	10) förste assistent,
2) laboratoriebiträde i högst lönegrad 13, båda för allmän bakteriologi,	11) förste amanuens,
3) förste assistent i stället för förste amanuens för klinisk bakteriologi,	12) laboratoriebiträde i högst lönegrad 13, samtliga för farmakologi,
4) två biträdande lärare (å 17 280 kronor),	13) översköterska i lönegrad 15 för klinisk kemi,
5) två förste assistenter,	14) två kurser i kliniska undersökningsmetoder (kostnad 4 950 kronor),
6) indragning av en andre assistent,	15) två demonstrationskurser i sjukvårdsteknik och fysikalisk terapi (kostnad 3 000 kronor),
7) två förste amanuenser,	16) förste underläkare, avsedd för propedeutisk undervisning och med placering vid lung- kliniken.
8) tre tredje amanuenser,	
9) två laboratoriebiträden i högst lönegrad 13, allt för patologi,	

II. Lund—Malmö

- 1) förste assistent,
- 2) disk- och steriliseringsbiträde i lönegrad 6, båda för allmän bakteriologi (Lund),
- 3) förste assistent i stället för förste amanuens för klinisk bakteriologi (Lund),
- 4) förste assistent i stället för förste amanuens för klinisk bakteriologi (Malmö),
- 5) biträdande lärare (å 17 280 kronor),
- 6) förste assistent,
- 7) indragning av en andre assistent,
- 8) förste amanuens,
- 9) laboratoriebiträde i högst lönegrad 13, allt för patologi (Lund),
- 10) biträdande lärare (å 17 280 kronor),
- 11) förste assistent,
- 12) indragning av en andre assistent,
- 13) förste amanuens,
- 14) en tredje amanuens,
- 15) laboratoriebiträde i högst lönegrad 13, allt för patologi (Malmö),
- 16) förste assistent,
- 17) förste amanuens,
- 18) laboratoriebiträde i högst lönegrad 13, samtliga för farmakologi (Lund),
- 19) två översköterskor i lönegrad 15 för klinisk kemi (Lund),
- 20) översköterska i lönegrad 15,
- 21) klinisk amanuens, båda för klinisk kemi (Malmö),
- 22) dubbling av vissa delar av kursen i kliniska undersökningsmetoder (Lund; kostnad 1 600 kronor),
- 23) klinisk amanuens, avsedd för propedeutisk undervisning och med placering vid reumatologiska kliniken (Lund),
- 24) kanslibiträde i lönegrad 11 vid reumatologiska kliniken (Lund),
- 25) dubbling av översiktskursen i kirurgi (Lund; kostnad 1 750 kronor),
- 26) dubbling av vissa delar av översiktskursen i kliniska undersökningsmetoder (Malmö; kostnad 1 600 kronor),
- 27) klinisk amanuens, avsedd för propedeutisk undervisning och med placering vid medicinska kliniken (Malmö).

III. Göteborg

- 1) förste assistent,
- 2) tredje amanuens, båda för allmän bakteriologi,
- 3) förste amanuens för klinisk bakteriologi,
- 4) två biträdande lärare (å 17 280 kronor),
- 5) två förste assistenter,
- 6) indragning av en andre assistent,
- 7) två förste amanuenser,
- 8) tre tredje amanuenser,
- 9) två laboratoriebiträden i högst lönegrad 13, allt för patologi,
- 10) förste assistent,
- 11) tredje amanuens,
- 12) laboratoriebiträde i högst lönegrad 13, samtliga för farmakologi,
- 13) indragning av en förste assistent,
- 14) översköterska i lönegrad 15,
- 15) klinisk amanuens, allt för klinisk kemi,
- 16) två översiktskurser i medicin (kostnad 3 500 kronor),
- 17) två kurser i kliniska undersökningsmetoder (kostnad 4 950 kronor),
- 18) två demonstrationskurser i sjukvårdsteknik och fysikalisk terapi (kostnad 3 000 kronor),
- 19) klinisk amanuens, avsedd för propedeutisk undervisning samt med placering enligt utredningen vid medicinska kliniken I å Sahlgrenska sjukhuset och enligt kanslern vid medicinska kliniken II å Vasa sjukhus,
- 20) dubbling av översiktskursen i kirurgi (kostnad 3 500 kronor).

Enligt departementschefen böra de av honom förordade lönegradsplacerade tjänsterna inrättas som extra tjänster under nästa budgetår.

Departementschefen har därjämte hemställt om anvisande av en särskild medelsanvisning av 70 000 kronor för vissa undervisningsanordningar vid medicinska fakulteten i Lund och härom anfört följande.

Enligt det vid 1954 års riksdag fattade principbeslutet om en successiv omläggning av läkarutbildningen skall tredje etappen av omläggningen genomföras under nästa läsår. Denna etapp omfattar det s. k. medicin-kirurgiåret. För detaljplanläggning av undervisningen under medicin-kirurgiåret m. m. har kanslern nyligen hållit en ämneskonferens med representanter för de medicinska fakulteterna. Enligt vad kanslern under hand meddelat framkom vid konferensen, att på grund av vissa omständigheter svårigheter uppkomme för medicinska fakulteten i Lund att anordna nyssnämnda undervisning i enlighet med de riktlinjer, som angivits i 1954 års

proposition (1954: 212) angående reformering av läkarutbildningen. En av dessa omständigheter vore, att vissa planerade byggnadsarbeten försenats och att därför en del lokalutrymmen icke kunde tagas i anspråk vid förut beräknad tidpunkt. På grund av nämnda omständigheter vore vissa speciella åtgärder erforderliga för undervisningens anordnande i enlighet med de i berörda proposition uppdragna riktlinjerna. Med hänsyn till det anförda anser jag mig böra föreslå, att särskilda medel anvisas för de av kanslern åsyftade åtgärderna. För ändamålet synes mig böra beräknas ett avrundat belopp av 70 000 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag bör de för budgetåret 1957/58 äskade medlen — (640 700 + 76 000 + 83 800 + 277 500 + 70 000 =) sammanlagt 1 148 000 kronor — anvisas under ett särskilt förslagsanslag till Vissa kostnader för läkarutbildningen.

Utskottet

Enligt statsmakternas beslut skall från och med läsåret 1955/56 det årliga intaget av medicine studerande vid de olika lärosätena utgöra sammanlagt 408 (i Uppsala 90, i Lund 110, i Stockholm 138 och i Göteborg 70). Under studietiden fram till medicine kandidatexamen sker emellertid såsom erfarenheterna visat regelmässigt en viss avgång, som av 1955 års läkarutbildningsutredning ansetts böra uppskattas till 5 procent av årsintaget. Om den fortsatta utbildningen förutsättes ske, där intagningen ägt rum, skulle behovet av utbildningsplatser under det propedeutiska året och den fortsatta kliniska utbildningen uppgå till sammanlagt 390 (i Uppsala 86, i Lund 105, i Stockholm 132 och i Göteborg 67). Antalet dylika platser äro nu tillhopa 325 (i Uppsala 60, i Lund 70, i Stockholm 120 och i Göteborg 75). Ett ökat behov föreligger sålunda av 65 utbildningsplatser av ovan angivet slag.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har läkarutbildningsutredningen framlagt två alternativ för tillgodoseende av nämnda behov, benämnda »Befintliga lärosäten» och »Norrland». Det förstnämnda alternativet innebär, att frågan löses på så sätt, att antalet propedeutiska och kliniska utbildningsplatser skulle ökas i Uppsala med 20 till 80, i Lund med 20 till 90 och i Göteborg med 25 till 100, medan karolinska institutets nuvarande platsantal skulle bibehållas oförändrat. Enligt alternativet »Norrland» skulle erforderliga propedeutiska utbildningsplatser anordnas vid de befintliga lärosätena; av de behövliga nya kliniska utbildningsplatserna skulle 25 inrättas i Göteborg och 40 vid en ny, för enbart klinisk utbildning avsedd läroanstalt i Norrland.

Utredningens majoritet har förordat alternativet »Befintliga lärosäten», medan en reservant inom utredningen, ledamoten Lundgren, anslutit sig

till alternativet »Norrland», dock med den modifikationen att den nya läroanstalten skulle efter en kortare övergångstid omfatta även propedeutisk undervisning. Såsom i och för sig lämpliga förläggningsorter i Norrland har utredningen angivit Umeå, Sundsvall och Boden utan att därvid uttala sig om vilken av dessa orter, som i första hand borde komma i fråga. Reservanten Lundgren har för sin del förordat Umeå såsom förläggningsort.

I remissyttrandena ha meningarna varit starkt delade beträffande valet av alternativ. Att märka är emellertid, att den centrala universitetsmyndigheten, universitetskanslern, den centrala hälso- och sjukvårdsmyndigheten, medicinalstyrelsen, och kommittén för översyn av hälso- och sjukvården i riket alla tillstyrkt upprättande av en ny medicinsk läroanstalt, förlagd till Norrland. Kanslern och nyssnämnda kommitté ha förordat Umeå såsom förläggningsort, medan medicinalstyrelsen icke tagit ställning till förläggningsfrågan.

Enligt departementschefen kunde man räkna med ett kraftigt ökat behov av läkare under flera årtionden framåt, varför intagningen av medicine studerande kunde förutses behöva ytterligare ökas i en icke avlägsen framtid. Utbildningsorganisationen borde därför planläggas på längre sikt, så att en ytterligare ökning av utbildningskapaciteten vid behov kunde ske utan onödig tidsutdräkt. Detta läte sig — framhåller departementschefen — lättare göra om man redan nu började vidtaga anordningar för medicinsk utbildning på ännu en plats.

Departementschefen har erinrat om att i en del av remissyttrandena understrukits, att alternativet »Befintliga lärosäten» — särskilt vad beträffade Uppsala — på grund av det begränsade patientmaterialet vid vederbörande undervisningssjukhus vore behäftat med vissa svagheter från undervisningssynpunkt och även förutsatte, att patienterna i alltför stor omfattning komme att utnyttjas för demonstration eller eljest i undervisningssyfte. Med hänsyn bland annat härtill betraktades detta alternativ på många punkter såsom en pressning intill gränsen av det möjliga och ansåges därför knappast kunna förordas annat än som en utväg i ett nödläge eller som ett rent provisorium. Departementschefen har funnit, att dessa synpunkter måste tillmätas stor betydelse, när det gällde att taga ställning till de framlagda alternativa förslagen och funnit det tydligt, att ett genomförande av alternativet »Befintliga lärosäten» skulle innebära ett maximalt utnyttjande av de nuvarande medicinska läroanstalternas undervisningsresurser. Härtill komme enligt departementschefen att en ytterligare ökning framdeles av den totala utbildningskapaciteten bleve mycket kostnadskrävande om den helt skulle genomföras vid de nu förefintliga läroanstalter, där en dylik ökning överhuvudtaget vore möjlig.

Departementschefen har vidare erinrat om att läkarbristen vore särskilt utpräglad i Norrland, att en av de orsaker som bidroge härtill vore, att antalet medicine studerande från Norrland vore proportionellt sett

avsevärt lägre än antalet dylika studerande från övriga delar av landet, att grundad anledning funnes att antaga, att inrättandet av en medicinsk läroanstalt i Norrland skulle verksamt bidra till att öka antalet medicinska studerande från denna landsdel samt att upprättandet av detta lärosäte skulle medföra en betydande och angelägen förstärkning av sjukvårdsresurserna i Norrland.

Departementschefen har framhållit, att beredningen inom ecklesiastikdepartementet av föreliggande ärende ännu icke vore helt avslutad. Efter den beredning, som hittills ägt rum, har departementschefen för sin del funnit att övervägande skäl talade för att den erforderliga utbyggnaden av utbildningskapaciteten borde ske genom inrättande av en ny medicinsk läroanstalt i Norrland, vilken enligt departementschefens mening borde omfatta även den propedeutiska undervisningen; dock vore det knappast möjligt att anordna denna undervisning redan då verksamheten vid läroanstalten startade. Denna svaghet från utbildningssynpunkt vore emellertid — betonar departementschefen — begränsad till ett övergångsstadium. Läroanstalten förordas av departementschefen bli dimensionerad för ett årligt intag av 40 studerande. De i övrigt erforderliga 25 propedeutiska och kliniska utbildningsplatserna skulle anordnas i Göteborg. Någon utökning av antalet dylika platser skulle vid sådant förhållande icke erfordras i Uppsala och Lund.

Beträffande valet av förläggningsort har departementschefen ansett att de starkaste skälen anförts för läroanstaltens förläggning till Umeå, till vilken stad redan förlagts tandläkarutbildning och rättsmedicinsk institution och varest funnes ett under uppbyggnad varande vetenskapligt bibliotek. Härtill komme, att för lasarettet i Umeå stora ny- och ombyggnader vore aktuella och i viss utsträckning redan påbörjade, vilka utan alltför stora svårigheter kunde modifieras med hänsyn till undervisningens och forskningens behov.

De definitiva kostnaderna kunde — anför departementschefen — icke fastställas förrän efter överläggningar med företrädare för Västerbottens läns landsting och Umeå stad; även åtskilliga andra spörsmål måste bli föremål för överläggningar med nämnda parter.

Det fortsatta arbetet med ifrågavarande och därmed sammanhängande spörsmål avser departementschefen att anförtro åt en särskild beredning inom ecklesiastikdepartementet, varefter principproposition i ämnet skulle föreläggas innevarande års riksdag under dess höstsession. Ett ställningstagande i princip från statsmakternas sida redan i år vore nämligen — understryker departementschefen — nödvändigt, för att förberedelserna för anordnande av klinisk utbildning i Umeå från och med läsåret 1958/59 skulle kunna medhinnas.

Departementschefen har slutligen framhållit, att under alla förhållanden måste den propedeutiska undervisningen under läsåret 1957/58 för det

ökade antal studerande, som intogs läsåret 1955/56, anordnas vid de nuvarande medicinska lärosätena. I enlighet med utredningens förslag förordar departementschefen, att under nästa läsår antalet propedeutiska utbildningsplatser ökas i Uppsala till 80, i Lund till 90 och i Göteborg till 100. Det sammanlagda anslagsbehovet härför jämte för vissa övriga erforderliga förstärkningsanordningar beräknar departementschefen till 1 148 000 kronor och föreslår att för nästa budgetår ett särskilt förslagsanslag å detta belopp uppföres på riksstaten under rubriken Vissa kostnader för läkarutbildningen.

Såsom av det ovan anförda framgår har innevarande års riksdag att under sin höstsession emotse en principproposition i fråga om utbyggnad av den medicinska utbildningsorganisationen. Med anledning av de synpunkter på förevarande fråga, som departementschefen framfört i den nu föreliggande propositionen nr 91, vill utskottet framhålla, att utskottet funnit de skäl som anförts för upprättandet av en medicinsk läroanstalt i Norrland bärande. Utskottet förutsätter emellertid, att det planerade nya akademiska lärosätet i Norrland skall få en uppbyggnad och organisation, som tillgodoser de krav, som oavvisligen måste ställas på en fullgod medicinsk utbildningsanstalt. Vad förlägningsfrågan beträffar har utskottet icke funnit anledning till erinran mot att överläggningar upptagas med Västerbottens läns landsting och Umeå stad rörande de med läroanstaltens ifrågasatta förläggning till Umeå sammanhängande spörsmålen. Enligt utskottets mening böra dessa överläggningar syfta till att ernå en uppgörelse med nämnda parter, innebärande ett tillgodoseende från olika synpunkter av statens i förevarande fråga starkt framträdande intressen med avseende å undervisning, forskning och sjukvård. Skulle emellertid en dylik, för statens del godtagbar uppgörelse icke kunna komma till stånd, förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t upptager frågan om annan förlägningsort i Norrland till övervägande och vidtager de åtgärder, som i detta läge kunna befinnas påkallade.

Utskottet förordar, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet sålunda anfört.

Vidkommande den propedeutiska undervisningen under läsåret 1957/58 biträder utskottet vad departementschefen i detta avseende föreslagit. För de av departementschefen i samband härmed angivna ändamålen torde böra för nästa budgetår anvisas det av Kungl. Maj:t äskade anslaget av 1 148 000 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,
att riksdagen må

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört angående utbyggnad av den medicinska utbildningsorganisationen;

b) till *Vissa kostnader för läkarutbildningen* för budgetåret 1957/58 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 148 000 kronor.

Stockholm den 10 maj 1957

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Gustaf Karlsson, Ohlon, Näsström, Hesselbom, Einar Persson, Sundelin, Birger Andersson, Thun, Axel Andersson, Pålsson, Elfving, Rikard Svensson, fröken Ranmark, herrar Nils Theodor Larsson och Arrhén; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Petterson i Degerfors, Persson i Växjö, fröken Elmén, herrar Svensson i Alingsås, Gustafsson i Stockholm, Widén, Nilsson i Göingegården, fröken Olsson, herr Blidfors, fröken Karlsson, fröken Vinge, herrar Arvidson, Helén och Svensson i Stenkyrka.

Reservation

av herr *Pålsson*.